

пояснення з посиланням на матеріали підручника, чому їхній варіант відповіді виявився неправильним.

Така зміна формату навчальної книги не є чимось недосяжним чи футуристичним, оскільки схожі технології тією чи іншою мірою вже реалізовані в різних електронних ресурсах. Навчальна книга нового зразка лише акумулює їх у межах одного інформаційного ресурсу з урахуванням їх дидактичної доцільності та ефективності.

Література:

1. McLuhan M., *Lawsofmedia: the new science.* – Toronto; Buffalo: University of Toronto. – Press, 1988.
2. Ланкин В.Г., Григорьева О.А. Книга как информационно-технологическая основа культуры // Социс. 2009. № 7.
3. Маклюэн М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего. М., 2005.
4. Моль А. Социодинамика культуры (http://yanko.lib.ru/books/cultur/mol_sociodinamika_cult-a.htm).
5. Семеновских Т. В. Клиповое мышление – феномен современности [Электронный ресурс]. URL : <http://jarki.ru/wpress/2013/02/18/3208/>.

Пасічник О. С.

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОБІР ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

На початку навчання в основній школі в учнів сформований достатній досвід використання іноземної мови в типових ситуаціях іншомовної комунікативної взаємодії (рівень А1), який вони готові поглиблювати та вдосконалювати. Однак, період 10-11 років, ознаменовуючи перехід від молодшого шкільного віку до підліткового, має свої особливості, які необхідно екстраполювати на підходи до організації навчального процесу задля досягнення його належної результативності.

Однією з основних особливостей учнів цієї вікової категорії є те, що вони виходять на **новий рівень інтелектуального та психічного розвитку**. Зокрема це проявляється у поступовому **переході від конкретного до абстрактного мислення**. У них окреслюються уміння і навички систематизувати та групувати складні явища, виявляти спільне і відмінне. У зв'язку з цим зміст навчальних предметів основної школи вибудовується систематично, чітко простежується тематична спрямованість, уводяться нові поняття тощо. Проте, оскільки абстрактне мислення перебуває на етапі свого становлення, необхідно уникати надмірної теоретизації, а нові поняття доцільно вводити дозовано та поступово з опорою на відомий учням матеріал. У зв'язку з цим процесі іншомовної підготовки у 5-му класі насамперед має бути зорієнтований на систематизацію та узагальнення матеріалу, який вивчався у початковій школі переважно в імпліцитній формі. Відтак, справедливою є критика деяких вчителів-практиків та науковців, що в 5-му класі, варто уникати введення складних мовних

(граматичних) явищ [3], оскільки не всі учні готові до їх продуктивного використання.

Розвиток психіки та підвищення інтелектуального рівня учнів вікової категорії 10-11 років означає, що їм некомфортно виконувати тренувальні вправи, характерні для молодшої школи, натомість зростає запит на пізнавальні та проблемні теми, окреслюється їх бажання бути більш самостійними. Тому в процесі навчання мови **репродуктивні види діяльності поступово витісняються продуктивними**, за можливості з елементом творчості. В сукупності це дає змогу педагогам працювати з орієнтацією на **зону найближчого розвитку** дитини, коли більшість вправ і завдань виконуються учнями самостійно; допомога вчителя стає опосередкованою; учитель надає підтримку лише у випадках, коли учень не в змозі виконати поставлене завдання самостійно. Реалізація такої підходу уможливорює розвивальний ефект навчання.

Під впливом психічних та інтелектуальних трансформацій, підвищенням самостійності учнів у середній школі значно розширюється саме поняття «навчання», яке передбачає навчальну та пізнавальну діяльність не лише в класі, але й за його межами. Окреслюється новий вид навчального мотиву – мотив до самоосвіти, представлений у простіших формах (інтерес до додаткових джерел знань). Крім того, успішне навчання в основній школі вимагає глибших і змістовніших спонукальних чинників: орієнтування на способи отримання знань, інтерес до закономірностей і принципів організації власне навчальної діяльності. У зв'язку з цим в учня необхідно формувати раціональні стратегії навчальної діяльності, які у контексті навчання іноземних мов не обмежуються лише уміннями використовувати двомовні словники, але й передбачають роботу з інтелектуальними картами (mind maps), таблицями, умінням організувати роботу в групі (метод проєктів), здійснювати взаємооцінювання тощо.

У зазначеному віці також спостерігається **перебудова мотиваційного компонента** – дитина стає більш прагматичною, а ставлення до навчання визначається особистісними та більш практичними цілями. Так, учневі важливо бачити і розуміти, для чого вивчається той, чи інший предмет, які питання його засобами можна вирішити. Значною мірою такий прагматизм пов'язаний з особливостями суспільства, в якому ми живемо, та усвідомленим наслідуванням моделей поведінки дорослих, що поступово окреслюється у молодшому середньому віці. Відтак, змістовий та процесуальний компоненти шкільного навчання мають бути підпорядковані віковим запитам учня, максимально орієнтувати його на вирішення конкретних завдань.

Початок навчання в основній школі співпадає з періодом, коли дитина **шукає місце та соціальний статус** у своєму оточенні. Відтак, одним із завдань педагогів на цьому етапі соціалізації п'ятикласника буде навчання здатності усвідомлювати свої мотиви і спонукання, уміти формулювати оцінні судження про себе. Доцільно в цьому віці пропонувати дітям різні

теми про них самих, про те, як вони уявляють себе порівняно з іншими учнями, засобами предмета наводити приклади успішних людей, з якими вони можуть себе асоціювати.

Особливості організації навчання зумовлюються не лише психофізіологічними особливостями учнів, але й **вимогами суспільства** до них. Так, дорослі очкують від дитини здатності розуміти інших та співіснувати з ними на засадах рівноправ'я та толерантності. Така властивість має назву «**децентрація**» – вона створює передумови для розуміння людей інших культур, епохи та світогляду. Тому в процесі навчання мови мають створюватися ситуації, коли учень має приймати різні точки зору, насамперед ті, які можуть бути артикульовані представниками інших культур. Відтак, соціокультурна спрямованість змісту навчання та принцип міжкультурного діалогу залишаються актуальними на всіх етапах навчання. Існування в мультикультурному світі також вимагає збереження власної ідентичності учнів, а тому країнознавчий компонент (відомості про рідну країну, її культуру), комунікативні завдання на порівняння рідної культури з іншою (медіація) [2] залишаються одним із пріоритетів іншомовної освіти.

На переконання дослідників, особливості мисленнєвих процесів людини визначає саме спосіб передачі та отримання інформації [1, с. 78]. Сучасна цивілізація стає дедалі більше орієнтована на сприйняття зорових та звукових образів, що зменшує роль друкованого тексту. Нині майже кожен підліток має обліковий запис у соціальних мережах, де щоденно проводить вільний час. Контент більшості цих ресурсів можна охарактеризувати як потік не пов'язаних між собою коротких образів (фотографії, картинки з підписами короткі відео тривалістю не більше трьох хвилин). Не встигаючи осмислити одну тему, особу переключають на іншу. Кожен такий образ миттєво сприймається. При цьому миттєво представлена інформація закарбовується у підсвідомості, долаючи бар'єр усвідомленого сприйняття. Іншими словами, кліпи актуалізують нерелексивне та ірраціональне засвоєння інформації. Споживання інформації у такому “короткометражному” та хаотичному форматі упродовж тривалого часу призводить до змін у сприйнятті інформації сучасним підлітком – нині психологи стверджують про розвиток так званого “кліпового” мислення. Кліпове мислення накладає негативний відбиток на сприйняття інформації особою: їй не потрібен лінійний текст (сприйняття вербального тексту є взагалі стомлюючим), їй складно зосереджувати увагу, вона постійно відволікається та відчуває постійну потребу підживитися інформацією кліпового характеру. Особі значно складніше аналізувати та вибудовувати логічні ланцюжки, виокремлювати важливе та робити власні обґрунтовані висновки. З такими наслідками необхідно боротися та за можливості діяти на випередження.

Для того, щоб структурувати інформаційний потік, зміст навчання будь-якого предмета традиційно має бути представлений за **тематичним**

принципом. Це дає змогу особі ознайомитися з певним фрагментом дійсності, його різними вимірами та аспектами.

Для попередження формування “кліпового” мислення вважається за доцільне **читати** художні твори, розповіді, оповідання. Необхідно, щоб неперервне вдумливе читання займало не менше 10-15 хвилин (зادля кращої ефективності та більш раціонального використання навчального часу доцільно виконувати читання як домашнє завдання). Краще розуміння змісту прочитаного буде досягатися за умови, якщо такі завдання супроводжуються виконанням дотекстових та післятекстових вправ, обговорення змісту прочитаного під час аудиторних занять. Систематичною має стати робота з **написання власних висловлювань** учнів. Це можуть бути як перекази (дають змогу передавати чужі думки), так і власні міркування чи повідомлення. Проте написанню власного твору має передувати робота з формування в учнів умінь і навичок структурувати його на смислові блоки, використовувати необхідні фрази-кліше, спиратися на розмаїття мовних засобів для опису різних явищ.

Іншим продуктивним видом діяльності є **дискусія**. Людина є емоційною істотою, тому сприймає інформацію через призму власних емоцій, які має бажання висловити. Дискусія має базуватися на відповідному тематичному матеріалі та протікати відповідно до наперед визначених правил взаємоповаги її учасників. Навчаючись дискутувати, учень формує здатність розглядати предмет обговорення комплексно та приймати альтернативні точки зору.

У контексті існування кліпового мислення як об’єктивного явища недоцільною є лише боротьба з ним, натомість вбачаємо за доцільне здійснити деяку корекцію змісту та процесу навчання з урахуванням його переваг. Зокрема у процесі пред’явлення нового матеріалу учням педагогу доцільно спиратися на яскраві, наочні образи та презентації з формулюваннями, які легко запам’ятовуються. Нині на базі соціальних мереж існує безліч груп з вивчення мови, де вже накопичена відповідна база дидактичних матеріалів. Завдання вчителя – дібрати необхідні та презентувати їх дозовано і з урахуванням дидактичної доцільності.

Відтак, у процесі організації та доборі змісту навчання іноземних мов в основній школі необхідно спиратися на (1) вікові особливості учнів, (2) вимоги суспільства щодо їхніх умінь і навичок, особистісних якостей, а також на (3) ті зміни в структурі особистості сучасного підлітка, які зумовлені особливостями розвитку сучасних технологій і вплив на життя сучасної людини постійно зростає.

Література:

1. Ланкин В.Г. Книга как информационно-технологическая основа культуры / В.Г. Ланкин // Социс. 2009. № 7.
2. Пасічник О. С. Відображення краєзнавчого компонента в змісті навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах (70-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) / О. С. Пасічник // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т педагогіки. – Київ : Педагогічна думка, 2017. – Вип. 19. – С. 252–266.

3. Пасічник О.С. Рационалізація змісту чинної навчальної програми з англійської мови для основної школи: мовний аспект / О. С. Пасічник // Проблеми сучасного підручника : зб. наук. пр. / [голов. ред. О. М. Топузов]. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – Вип. 17. – С. 329–341.

Петрук О. М.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ВИКЛИКИ, РІШЕННЯ, ТРАНСФОРМАЦІЇ

Запровадження карантинних заходів у зв'язку із поширенням пандемії COVID-19 внесло суттєві зміни в життя усіх без винятку людей, зокрема й у роботу освітян. У колі педагогічної громадськості тривають активні обговорення щодо викликів, які постали перед учителями в нових умовах навчання, та шляхів їх вирішення, якщо в майбутньому складуться подібні обставини.

Вважаємо за доцільне проаналізувати позитивні сторони і недоліки в організації дистанційного навчання української мови у початковій школі, щоб комплексно підійти до пошуку ефективних рішень.

Передусім маємо визнати, що головними сподвижниками в організації дистанційного навчання стали вчителі й методисти. У час загальної паніки й розгубленості, саме їхній професіоналізм, креативність, неординарність і адаптивність дозволили швидко організувати процес навчання дистанційно.

Як позитивне, слід відзначити, що нові реалії вказали на важливість належного володіння вчителем інструментами дистанційного навчання (онлайн-сервіси, платформи тощо). Використання інформаційних та комунікаційних технологій та цифрових пристроїв, що часто ігнорувалося деякими вчителями, впевнено увійшло й утвердилося у процесі навчання. Багато ідей, прийомів дистанційної роботи, започаткованих творчими педагогами, засвідчили свою ефективність та будуть використовуватися і після карантину, під час звичайного навчання.

Учні початкових класів – це та категорія здобувачів освіти, яка чи не найбільше вимагає участі педагога у процесі навчання. Тому на учителів, які навчають молодших школярів, лягло велике навантаження і відповідальність за те, щоб ефективно організувати навчальний процес в умовах карантину. У ситуації, що склалася, запорукою ефективної роботи та головними помічниками стали батьки (або інші дорослі члени родини). Важливим завданням було вибудувати комунікацію з ними, бо саме батьки – та ланка, яка на іншому боці від учителя забезпечувала і технічний аспект онлайн-навчання, і зворотний зв'язок з ним у цих умовах.

Проте маємо визнати й той факт, що в окремих випадках активне залучення / втручання батьків до процесу навчання негативно позначилося на таких аспектах, як можливість дитини працювати самостійно, організація нею навчального середовища, вибудовування власної освітньої траєкторії, виявлення відповідальності, самоконтролю і под., тобто певною мірою знівельовано пріоритети, пропала Нові українською школою. Так